

Κοινωνικές Ιστορίες

Βασίλειος Κωτούλας

vaskotoulas@gmail.com

Εξ Αποστάσεως Σεμινάριο προς Εκπαιδευτικούς ΠΕ86
Πέμπτη 4 Ιουνίου 2020

Τι είναι οι κοινωνικές ιστορίες;

- Επινοήθηκαν από την Carol Gray (1994). Μια κοινωνική ιστορία είναι μια σύντομη ιστορία που έχει μια συγκεκριμένη μορφή και στοχεύει να περιγράψει με αντικειμενικό τρόπο μια κοινωνική κατάσταση, ένα άτομο, μια ικανότητα, ένα γεγονός ή μια έννοια.
- Αποτελούν απαντήσεις σε μη διατυπωμένες ερωτήσεις ή σε ανεπαρκώς διατυπωμένες ερωτήσεις από την πλευρά των ατόμων με αυτισμό.
- Ο στόχος μιας κοινωνικής ιστορίας είναι να παρουσιάσει πληροφορίες για κοινωνικές καταστάσεις, που αναφέρονται στο χώρο και στο χρόνο μιας κατάστασης, στις συμπεριφορές των ατόμων που εμπλέκονται και σε πιθανά αίτια.
- Συνήθως οι πληροφορίες αυτές είναι αυτονόητες για τους άλλους, αλλά όχι για τα άτομα με αυτισμό.

Τι είναι οι κοινωνικές ιστορίες;

- Μια Κοινωνική Ιστορία περιγράφει μια κοινωνική κατάσταση όπως την αντιλαμβάνεται το συγκεκριμένο άτομο με αυτισμό και όχι ένα φυσιολογικό άτομο (Attwood, 1998· Smith, 2003). Γι' αυτό τον λόγο ο Attwood (1998) τονίζει ότι η χρήση της μπορεί να αποδειχθεί ωφέλιμη και για τις δύο πλευρές, καθώς βοηθά το ίδιο το άτομο με αυτισμό και τα τυπικά αναπτυσσόμενα άτομα να κατανοήσουν καλύτερα την οπτική και τον μοναδικό τρόπο που αντιλαμβάνονται την κοινωνική πραγματικότητα τα άτομα με αυτισμό.
- Ένα μοναδικό χαρακτηριστικό της μεθόδου είναι η δυνατότητα ανάπτυξης μιας εξατομικευμένης Κοινωνικής Ιστορίας που βασίζεται στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του ατόμου με αυτισμό και αποτελεί ένα ισχυρό κίνητρο για ενασχόληση (Gray, 1995· Smith, 2003).
- Τονίζεται είναι ότι στόχος αυτής της τεχνικής δεν είναι η τροποποίηση ή η καθοδήγηση της συμπεριφοράς του ατόμου με αυτισμό αλλά η αποσαφήνιση μιας κοινωνικής κατάστασης (Smith, 2003· Gray & White, 2002).

Θεωρητική βάση

- Μία σημαντική θεωρητική βάση της εφαρμογής των Κοινωνικών Ιστοριών σε άτομα με αυτισμό είναι η αδυναμία τους να αναπτύξουν μία θεωρία για το νου (*theory of mind*), δηλαδή την ικανότητά να έχουν επίγνωση των νοητικών καταστάσεων (π.χ. επιθυμιών, σκέψεων, προθέσεων, προσδοκιών) των άλλων. Αυτή η δυσκολία οδηγεί στην αδυναμία κατανόησης ότι ο καθένας μπορεί να έχει μια δική του άποψη διαφορετική από τη δική τους (Happè & Frith, 1995 στο Gray, 1998).
- Οι Κοινωνικές Ιστορίες στοχεύουν να βοηθήσουν τα άτομα με αυτισμό στην επίλυση προβλημάτων που απορρέουν από την αδυναμία τους να ερμηνεύουν τις κοινωνικές συμπεριφορές των άλλων με βάση τις νοητικές τους καταστάσεις (Gray, 1998).

1. Ακριβής καθορισμός του θέματος.

- Οι Κοινωνικές Ιστορίες συχνά αποτελούν απαντήσεις σε απορίες που συνδέονται με γεγονότα που προκαλούν φόβο ή ενόχληση σε ένα άτομο με αυτισμό. Για παράδειγμα, ένας μαθητής με αυτισμό μπορεί να αναστατώνεται όταν ακούει την σειρήνα του ασθενοφόρου.
- Σε αυτή την περίπτωση το θέμα της Κοινωνικής Ιστορίας θα ήταν η κίνηση ενός ασθενοφόρου και οι ήχοι που συνδέονται με αυτό. Ακόμη το θέμα μιας κοινωνικής ιστορίας μπορεί να είναι η περιγραφή μιας μελλοντικής κατάστασης (π.χ. μίας εκδρομής στη φύση, μιας γιορτής, μιας εξόδου στο κολυμβητήριο).

2. Συλλογή πληροφοριών.

- Αφού καθοριστεί το θέμα της Κοινωνικής Ιστορίας, ακολουθεί η συλλογή πληροφοριών που βασίζεται σε προσεκτική παρατήρηση της κατάστασης, καθώς και συνεντεύξεις με τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτή.
- Σημαντική προϋπόθεση για μια επιτυχημένη Κοινωνική Ιστορία είναι η σε βάθος κατανόηση του συγκεκριμένου γεγονότος από τον εκπαιδευτικό. Πληροφορίες για τις προτιμήσεις και τις δυσκολίες του ατόμου με αυτισμό στο οποίο απευθύνεται η Κοινωνική Ιστορία, για την αντίδρασή του στη δεδομένη κατάσταση καθορίζουν το περιεχόμενο της ιστορίας (Gray, 1998· Smith, 2003).

3. Συγγραφή της κοινωνικής ιστορίας με την εφαρμογή καθορισμένων αναλογιών και τύπου προτάσεων

- Οι κοινωνικές ιστορίες περιλαμβάνουν έναν συνδυασμό τεσσάρων διαφορετικών τύπων προτάσεων (Gray, 1998):
 - A. Οι περιγραφικές προτάσεις** (*descriptive sentences*) περιγράφουν αντικειμενικά στοιχεία της κατάστασης, όπως πού συμβαίνει το συγκεκριμένο γεγονός, ποιοι εμπλέκονται, τι κάνουν και για ποιους λόγους. Ένα παράδειγμα περιγραφικής πρότασης είναι: «Το σχολείο μου έχει πολλές αίθουσες. Σε μία αίθουσα είναι η τραπεζαρία». Οι περιγραφικές προτάσεις μπορούν ακόμη να περιγράψουν συγκεκριμένες συμπεριφορές π.χ. «Τα παιδιά περιμένουν στην σειρά όταν θέλουν να αγοράσουν κάτι από το κυλικείο.».
 - B. Οι προτάσεις προοπτικής** (*perspective sentences*) είναι αυτές που περιγράφουν τις εσωτερικές καταστάσεις των άλλων, όπως σκέψεις, συναισθήματα, επιθυμίες, π.χ. «η δασκάλα μου χαίρεται όταν σηκώνω το χέρι μου για να μιλήσω». Οι προτάσεις προοπτικής είναι πολύ σημαντικές σε μία Κοινωνική Ιστορία, γιατί δίνουν πληροφορίες, που τα άτομα με αυτισμό είναι πολύ δύσκολο να αποκτήσουν μόνα τους (Smith, 2003).

3. Συγγραφή της κοινωνικής ιστορίας με την εφαρμογή καθορισμένων αναλογιών και τύπου προτάσεων

- Γ. Οι καθοδηγητικές προτάσεις** (*directive sentences*) υποδεικνύουν τις ενδεδειγμένες συμπεριφορές σε μια δεδομένη κατάσταση. Οι Gray και Garand (1993) τονίζουν ότι η αναμενόμενη συμπεριφορά θα πρέπει να περιγράφεται με θετική διατύπωση. Συνήθως οι προτάσεις αυτές ξεκινούν ως εξής: «*Θα προσπαθήσω να....*».
- Δ. Οι προτάσεις ελέγχου** (*control sentences*) είναι προτάσεις γραμμένες από το ίδιο το άτομο με αυτισμό, για να εντοπίσει τις τεχνικές που θα τον βοηθήσουν να θυμηθεί τις πληροφορίες της κοινωνικής ιστορίας. Αυτό το είδος των προτάσεων δίνει την ευκαιρία σε ένα άτομο με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας να ελέγχει καλύτερα την συμπεριφορά του. Για παράδειγμα, ένα άτομο με ειδικό ενδιαφέρον για τα ερπετά, έγραψε την ακόλουθη πρόταση ελέγχου σε μία Κοινωνική Ιστορία με θέμα την αναμονή στις ουρές των μαθητών στο κυλικείο: «*Οι ουρές και οι χελώνες είναι και οι δύο αργές. Άλλοτε σταματούν και άλλοτε προχωρούν*» (Gray, 1998). Οι περιγραφικές προτάσεις, οι προτάσεις προοπτικής και οι καθοδηγητικές προτάσεις είναι τα απαραίτητα δομικά στοιχεία για την συγγραφή μιας κοινωνικής ιστορίας, ενώ οι προτάσεις ελέγχου ανήκουν σε μια πιο εκτεταμένη μορφή της (Smith, 2003).

Βασική αρχή

- Μια βασική αρχή για την συγγραφή της Κοινωνικής Ιστορίας είναι ότι θα πρέπει *περισσότερο να περιγράφει παρά να κατευθύνει* και γι' αυτό τον λόγο, η αναλογία των παραπάνω προτάσεων πρέπει να είναι συγκεκριμένη, ανεξάρτητα από το μέγεθός της (Gray, 1998).

Αναλογία Κοινωνικής Ιστορίας

- 0-1 καθοδηγητικές ή προτάσεις ελέγχου
- 2-5 περιγραφικές και /ή προτάσεις προοπτικής

Λεξιλόγιο

- Το λεξιλόγιο που θα χρησιμοποιηθεί σε μία Κοινωνική Ιστορία πρέπει να ανταποκρίνεται στην ηλικία του ατόμου στο οποίο απευθύνεται και στην αναγνωστική του ικανότητα (Attwood, 1998· Smith, 2003). Μια Κοινωνική Ιστορία μπορεί να περιέχει εικόνες ή φωτογραφίες που επεξηγούν το κείμενο και ανταποκρίνονται στην πολύ καλή οπτική μνήμη και σκέψη των ατόμων με αυτισμό.

Παρουσίαση της κοινωνικής ιστορίας

- Οι Gray και White (2002) τονίζουν ότι το παιδί πρέπει να είναι ήρεμο και με θετική διάθεση όταν ακούει την Κοινωνική Ιστορία. Ακόμη προτείνεται η Κοινωνική Ιστορία να διαβάζεται αμέσως πριν το γεγονός για το οποίο είναι γραμμένη (Gray, 1998· Smith 2003). Ακόμη, θα ήταν σκόπιμο όταν θα πρωτοδιαβαστεί η ιστορία ο ενήλικας που την παρουσιάζει να κάθεται κοντά στο παιδί και προς τα πίσω, έτσι ώστε η προσοχή και των δύο να επικεντρώνεται στην ιστορία και να είναι ευκολότερο για τον ενήλικα να αποσυρθεί σταδιακά (Gray & White, 2002). Ανάλογα με τις προτιμήσεις του ατόμου με αυτισμό η ιστορία μπορεί να διαβαστεί από το ίδιο, από κάποιον ενήλικα, να ηχογραφηθεί σε κασέτα, ή να παρουσιαστεί σε ηλεκτρονικό υπολογιστή (Gray & White, 2002· Hagiwara & Myles, 1999· Μανροπούλου, Kermelidou, Margariti & Marnelaki, 2006). Η συχνότητα ανάγνωσης της ιστορίας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, με σημαντικότερο το βαθμό ανταπόκρισης του ατόμου με αυτισμό στην διαδικασία (Gray & White, 2002). Για μερικά άτομα με αυτισμό, η επανάληψη αυξάνει το ενδιαφέρον τους για την Κοινωνική Ιστορία, ενώ άλλα κουράζονται από την επανάληψη της ανάγνωσης.

Η Κοινωνική ιστορία που ακολουθεί γράφτηκε για ένα παιδί με αυτισμό που φοιτούσε στο γενικό σχολείο και η συμπεριφορά ήταν δύσκολη και απρόβλεπτη όταν έφευγε από το σχολείο (Smith, 2001, σελ. 21).

Τύπος πρότασης	«Πώς φεύγω από το σχολείο με τη μαμά μου
1. Περιγραφική	Στο τέλος της σχολικής ημέρας τα παιδιά παίρνουν τα πράγματά τους και πηγαίνουν στο σπίτι.
2. Περιγραφική	Τα περισσότερα παιδιά φεύγουν από την τάξη την ίδια ώρα.
3. Περιγραφική	Όλα τα παιδιά συναντούν τους δικούς τους μετά το σχολείο.
4. Προοπτικής	Η μαμά μου χαίρεται να με συναντά στην αυλή του σχολείου.
5. Προοπτικής	Η μαμά μου χαίρεται όταν περπατώ δίπλα της.
6. Προοπτικής	Η μαμά μου χαίρεται όταν περπατώ δίπλα της στην αυλή μέχρι το αυτοκίνητο.
7. Περιγραφική	Έτσι είμαι ασφαλής.
8. Καθοδηγητική	Θα προσπαθήσω να περπατώ δίπλα στη μαμά από το σχολείο μέχρι το αυτοκίνητο.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

vaskotoulas@gmail.com